

IQTISODIYOT SOHASIDAGI JINOYATLARNI TERGOV QILISHDAGI AMALIY MUAMMOLAR

Turdiqulov Maxtumquli Mirzaqulovich

Farg'ona davlat universiteti huquq ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Tel: +998901609406

E-mail: turdiqulovmaxtumqul@70gmail.com

Annotatsiya

Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar, iqtisodiy jinoyatlar deb ataladigan bir qator huquqbuzarliklarni o'z ichiga oladi, ular talab va taklifni, bozor me'yorlarini, shuningdek, davlat manfaatlariga zarar yetkazish bilan bog'liq jinoyatlar sirasiga kiradi. Ushbu maqola iqtisodiy jinoyatlarni tergov qilish jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganadi. Iqtisodiy jinoyatlar ko'pincha murakkab tuzilishga ega bo'lib, ular ko'p hollarda maxfiy faoliyat bilan bog'lanadi. Shu sababli, tergovchilarga faoliyat yurituvchi jinoyat guruhlarini aniqlash va ularning noaniq va yashirin mexanizmlarini tushunish uchun yuqori darajadagi malaka va savodxonlik zarur sanaladi. Umuman olganda, iqtisodiy jinoyatlarni tergov qilish iqtisodiy tizimning barqarorligini ta'minlaydi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadigan jinoyatlarni aniqlashda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy jinoyatlar, tergov, axborot texnologiyalari, moliyaviy hujjatlar, iqtisodiy statistikalar, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, tahlil va izlanish, jinoyatchilikni oldini olish.

Abstract

Crimes within the economic sector encompass a range of offenses, referred to as economic crimes, which are linked to disrupting supply and demand, market regulations, as well as the interests of the state. This article delves into the particularities of the process involved in investigating economic crimes. Economic crimes typically exhibit a complicated structure and are frequently tied to secretive operations. Thus, it is deemed essential for investigators to possess a high degree of expertise and knowledge to discern the active criminal organizations and to comprehend their obscure and concealed operations. Overall, the inquiry into economic crimes supports the stability of the economic system and plays a crucial role in uncovering offenses that adversely affect socio-economic progress.

Keywords: financial offenses, inquiry, IT, fiscal records, economic data, social and economic progress, assessment and study, crime deterrence.

Абстрактный. Преступления в области экономики охватывают группу правонарушений, известных как экономические преступления, которые касаются ущерба для спроса и предложения, рыночных стандартов, а также государственных интересов. В данной статье анализируется специфика процесса расследования экономических злоупотреблений. Экономические преступления часто имеют сложную структуру и часто связаны с тайной деятельностью. Поэтому следователям необходимо обладать высокой степенью компетенции и квалификации для выявления действующих преступных группировок и понимания их неясных и скрытых механизмов. В общем, расследование экономических правонарушений способствует стабильности экономической системы и играет ключевую роль в выявлении преступлений, негативно влияющих на социально-экономическое развитие.

Ключевые слова: экономические правонарушения, следствие, информационные системы, финансы, экономические данные, социально-экономическое прогресс, исследование и анализ, предупреждение преступности.

I.Kirish

Ijtimoiy munosabatlar rivojlangani singari jamiyatdagi munosabatlar tizimi murakkablashib, turli xil ko'rinishlarda shakllanadi. Ijtimoiy munosabatlar o'z navbatida ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy-ma'rifiy sohalarda vujudga kelib, insonlar tabiatini o'zaro bog'laydi. Ijtimoiy-iqtisodiy aloqalar to'g'ridan-to'g'ri insonning hayotiy qarashiga, yashash tarziga, ommaviy madaniyatga alohida ta'sir o'tkazadi. Iqtisodiy aloqalar taraqqiy etgan sayin, turmush sharoiti, yashash darajasi, davlatning har xil sohalardagi kuchi bevosita takomillashib boradi. Shuning sababdan, iqtisodiy aloqalarni rivojlantirmasdan, ko'plab qo'yilgan davlatning vazifa va funksiyalarini amalga oshirish qiyinchilik keltirib chiqaradi. Mamlakatlar o'z qonunchiligiga iqtisodiyotni himoya qiladigan huquqiy qoidalarni shuning uchun ham eng muhim qoidalar qatorida belgilaydi. Uchinchidan, tadqiqot ishimizning yana bir dolzarbligi shundaki, aynan o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-toraj qilish jinoyatining jinoiy-huquqiy, kriminologik jihatlari mavzusi doirasida ko'plab tadqiqot ishlarini o'tkazish jarayonida, ushbu jinoyatning tergoviga doir kriminalistik jihatlariga faqatgina ayrim hollarda e'tibor qaratilayotgani va deyarli tadqiqot ishlari o'tkazilmayotganligini ko'rsatadi.[1] Iqtisodiy jinoyatlarni tergov qilish — bu qiyin va murakkab jarayon bo'lib, u ko'p jihatdan moliyaviy operatsiyalar, hujjatlarni tahlil qilish va tezkor tadqiqotlarni amalga oshirishni talab etadi.

Tergov jarayonida quyidagi asosiy bosqichlar va usullar qo'llaniladi:

- Iqtisodiy jinoyatlarning shubhali faoliyatlarini aniqlash uchun dastlabki tekshiruv o'tkaziladi;
- Hujjatlar, moliyaviy hisoblar, statistik ma'lumotlar va boshqa manbalar o'rganiladi;

- Tergovchilar jinoiy faoliyat va jinoyatchilarni aniqlash uchun reja tayyorlaydilar. Bu reja odatda ma'lumotlarni to'plash, guvohlardan intervyu olish va boshqa tergov usullarini o'z ichiga oladi.

- Tergov jarayonida, bank hisobotlari, soliq to'lovlari, shartnomalar va boshqa moliyaviy hujjatlar chuqur tahlil qilinadi.

- Ma'lumotlar bazasi va moliyaviy hisoblar, har qanday noqonuniy faoliyatni aniqlashda yordam beradi.

- Qonuniy asosda jinoyatlarni aniqlash uchun uskunalar va metodlardan foydalanish mumkin. Masalan, aloqa monitoringi yoki kuzatuv choralari.

- Jinoyatchilarning harakatlarini kuzatish uchun turli texnologiyalar va metodlar qo'llaniladi.

- Iqtisodiy jinoyatlarni tergov qilish jarayonida pulni yuvish va qonuniylashtirish jarayonlarini aniqlash muhimdir.

- Bu jarayonlar odatda aniq mexanizmlar orqali amalga oshiriladi, shuning uchun tergovchilar ushbu jarayonlarni o'rganishlari zarur.

- Iqtisodiy jinoyatlar bo'yicha tergovlar o'ta murakkabligi sababli, huquqiy ko'rsatmalarni to'g'ri tushunish va qo'llash zarur.[2]

- Huquqni muhofaza qilish organlari jinoyatlarni qonuniy asosda tergov qilishlari va aybdor shaxslarni jazolash uchun zarur hujjatlarni tayyorlashlari lozim. Iqtisodiy jinoyatlarni tergov qilish jarayoni samarali bo'lishi uchun, malakali mutaxassislar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarur. Agar siz ushbu mavzuga oid qo'shimcha ma'lumot yoki savollarga ega bo'lsangiz, bemalol so'rashingiz mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167-moddasi 2-qismi takroran yoki xavfli retsidivist tomonidan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini sodir etishga sud-tergov faoliyatida boshqa shaxslarning mulkini egallab olish yoki rastrata qilish talon-toraj qilish holatlarining takrorlanishini tasniflashda ba'zi qiyinchiliklar yuzaga keladi. Takroriylikni yagona jinoyat sifatida hisoblanadigan doimiy talon-toraj qilishdan farqlash muhimdir.[3] B.D.Matmurodovning fikricha, umumiy maqsadga ega bo'lgan va talon-toraj qilayotgan shaxsning yagona qasdi bilan qamrab olingan, bir-biriga o'xshash jinoiy qilmishlardan iborat bo'lgan o'zganing mulkini bir necha harakat bilan olinishi davomli talon-toraj qilish deb topiladi. Shunday qilib, aybdor shaxs qasdining yagonaligi, talon-toraj qilinayotgan manbaning yagonaligi, talon-toraj usulining bir xil ekanligi davomli talon-toraj qilishning alomatlari hisoblanadi. Takroran o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini amalga oshirish deb, shaxsning ikki yoki undan ko'p marotaba ushbu jinoyatni sodir etishi, lekin ularning hech biri uchun ham jazolangan bo'lmasligi nazarda tutiladi. Takroriylikda har bir jinoyatning obyekti, o'tkazilish joyi, vaqti, amalga oshirish uslubi, jabrlanuvchilar doirasi o'zaro farq qiladi. Takroriylikda jinoyatning maqsadi, niyati, talon-toraj qilinayotgan manba, talon-toraj usuli turli xil bo'ladi.[4]

II. Metodologiya

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasida amaliyot va sud-tergov hujjatlarini o'rganish asosida yig'ilgan qo'shimcha manbalar: o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati hujjatlarda qayd etilgan yoki hujjatlarda qayd etilmagan va shu sababli korxona, muassasa, tashkilot balansida kamomad shaklida aks ettirilmagan mol-mulkni talon-taroj qilish shakllarida amalga oshiriladi. Hujjatlarda qayd etilgan mol-mulkni o'zlashtirish yoki rastrata qilish naqd pul yoki tovar-moddiy boyliklarni olib qo'yish va ularning kamchiliklarini yashirmasdan talon-taroj qilish; moliyaviy resurslar yoki tovar-moddiy boyliklarni, keyinchalik kamomadini yashirgan holda talon-taroj qilish ko'rinishlarida aks etadi.[5] Korxona, muassasa, tashkilotlarda o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatining mehnat huquqiy munosabatdan kelib chiqayotgan eng ko'p uchrayotgan usuli soxta hisob-kitob fakturalar yoki mehnat shartnomalari tuzish va ular bo'yicha to'lanishi kerak bo'lgan hamda tegishli hujjatlarda qayd etilgan hisoblarni ko'paytirib ko'rsatish, hisoblangan summalarni talon-taroj qilish usulida; ish haqi fondidagi jami summa ataylab oshirilib yuborilgani holda ortiqcha ko'rsatilgan summa bilan haqiqatda to'langan mablag' o'rtasida farqlarni talon-taroj qilish usulida; hujjatlarda bajarilgan ishlar hajmi va tannarxi oshirib ko'rsatilgani tarzda asossiz deb hisoblangan mablag'lar o'zga shaxslar orqali o'zlashtirish usulida; soxta xizmat safari guvohnomalari taqdim etilib, ular asosida soxta buxgalteriya hujjatlari tayyorlanadi va ushbu hujjatlar asosida hisoblangan summalarni talon-taroj qilish usulida sodir etiladi.[6]

Respublika miqyosidagi tashkilot, muassasa va korxonalarning yoki alohida jismoniy shaxslar tomonidan tashkil etilgan yuridik shaxslar faoliyatida ham o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati sezilarli darajada oshib bormoqda. Shuningdek, yuridik shaxslar o'rtasida tuziladigan hamda muayyan bir huquq va majburiyatlarni o'z ichiga qamrab oladigan shartnomalar doirasida ham turli usullarda ushbu jinoyat amalga oshirilmoqda. Odatda, bu turdagi va shartnoma asosidagi munosabatlarda yuzaga keladigan jinoyatlar yuridik shaxslarning tovar-moddiy resurslari va buxgalteriya hisobi bilan bog'liq bo'lib, mavjud bo'lgan moddiy tovar qiymatliklarni yashirib qolish uning qiymatini to'liq holda ko'rsatish jarayonlarida namoyon bo'ladi.[7]

III. Natijalar

Hozirda, shuningdek, davlat tashkilotlari yoki davlat ishtirokidagi tashkilotlar tomonidan byudjet mablag'lari hisobidan davlat xaridlarini amalga oshirishda talon-tarojliklar ko'paymoqda. Shu holatda, byudjet mablag'lari ishonib topshirilgan mansabdor shaxs tomonidan xarid qilinishi lozim bo'lgan tovarlarning turlari va miqdorini aniq bilgani holda davlat xaridlarini amalga oshirish uchun amalda bo'lgan normativ hujjatlarni buzgani holda, xarid qilinayotgan mahsulotlarni yetkazib beruvchi tashkilotlarni aniqlab olishda o'zaro jinoiy til birlashtiriladi. Mansabdor shaxs mansab mavqeidan foydalangani holda xarid qilinayotgan

tovarni yetkazib beruvchi korxona, tashkilot, muassasadan ma'lum bir miqdorda mulkiy manfaatdorlik ko'rgani holda uning hujjatlarini soxtalashtirish orqali tanlov yoki tenderlarda g'olib chiqishini ta'minlaydi. Mansabdor shaxs o'zi, yaqin qarindoshlari, tanishlari nomida bo'lgan korxona yoki tashkilotlarni tanlovlarda g'olib chiqishiga erishadi. Xarid qilinayotgan mahsulotlarning amalda bozor yoki ishlab chiqaruvchi tashkilotlarda erkin muomalada bo'lgan narxidan qimmat narxlarda yetkazib berilishi bo'yicha shartnoma tuzadi.[8]

O'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyatlarini o'rganishda jinoyatchilar guruhini belgilash eng muhim dalil bo'lishi kerak'lgan jihatlardan biri sanaladi. Ushbu talon-taroj qilish jinoyatlarini o'rganishda jinoyatchining shaxsiy xususiyatlarini ham e'tiborga olish lozim. Agar talon-taroj bir guruh mansabdor shaxslar tomonidan tashkiliy ravishda sodir etilgan bo'lsa, jinoyat ishtirokchilarining har birining roli, tashkilotchilari aniqlashi darkor. Dastlabki tergov harakatlarini tanlash, ularni o'tkazish tartibi, avvalambor, gumon qilinayotgan yoki ishning natijasidan manfaatdor bo'lgan boshqa shaxslar uchun to'satdan o'tkazish maqsadga muvofiqligi yoki muvofiq emasligiga bog'liq, bu bevosita jinoyat ishini qo'zg'atish uchun asos bo'lib xizmat qiluvchi hujjatlarning asosiy xususiyatlari bilan aniqlanadi.[9] Agar gumon qilinayotgan shaxslar xabardor bo'lgan taftish, sanoqdan o'tkazish hujjatlaridagi kamchiliklar natijasida jinoyat ishi qo'zg'atilgan bo'lsa, imkon darajasida dalillarning soxtalashtirilishi hamda yo'q qilinishining oldini olish maqsadida gumon qilinuvchi shaxslar so'roq qilinishi, ularning kapsamiga aniqlik kiritish muvaffaqiyatli bo'ladi. Ikkinchi holatda, ushbu jinoyat bo'yicha dastlabki tergov jarayonlari va kechiktirib bo'lmaydigan tusdagi tadbirlarni to'satdan va bir vaqtda o'tkazilishi muhim ahamiyat kasb etadi.[10]

Mening fikrimcha, o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilinishiga oid jinoyat bo'yicha tergovni tashkil etish O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksining 324- moddasida belgilab o'tilgan jinoyat ishini qo'zg'atish uchun asos bo'lib xizmat qilgan hujjatlarning xususiyatidan va ayblanuvchining ushbu jinoyatga tayyorgarlik ko'rayotganidan, amalga oshirish usullari va taktikasi xususiyatidan kelib chiqib tuziladi. O'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyatini sodir etish usuli va uning aniqlanishi turli xil holatlarga borib taqaladi. Mazkur jinoyat ishi yuzasidan tergovni rejalashtirish bir xil ko'rinishda bo'lmay, talon-tarojning qanday aniqlanishi va qanday amalga oshirilgani asosida hosil qilinadi.[11] O'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyati yuzasidan ish qo'zg'atilmasdan oldin ham, ish qo'zg'atilgandan keyin ham tergovni rejalashtirish mumkin. Jismoniy shaxslar tomonidan korxona, muassasa, tashkilotlarning mol-mulki, muayyan qiymatga ega bo'lgan ashyolari, qimmatli qog'ozlar, moddiy qimmatliklar o'zlashtirilayotgani yuzasidan muayyan bir axborotga ega bo'lgan tergovchi tezkor qidiruv tadbirlarini o'tkazayotgan organlar bilan hamkorlik qilish davrida, mazkur jinoyatni ochishning murakkab ekanligi ko'rsatilmoqda.

Shu asosda tezkor-qidiruv tadbirlarini tanlash va hal etish O‘zbekiston Respublikasi “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonunning 14-moddasidan kelib chiqqan holda tezkor-qidiruv tadbirlarini amalga oshiruvchi organ boshlig‘i hamda tezkor qidiruv tadbirini amalga oshirayotgan shaxslar tomonidan hal etiladi. O‘zlashtirish yoki rastrata yo‘li bilan o‘zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyati yuzasidan tezkor-qidiruv tadbirlarini o‘tkazish muddati, surishtiruv ishlari va ishni olib boeish uchun biriktirilgan shaxslar tergov jarayonini amalga oshirish jarayonida alohida amalga oshirishlari lozim. Aynan tezkor-qidiruv tadbirlaridan boshlangan tergov rejasi keyingi tergov jarayonlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, ishning natijasi jinoyat ishini qo‘zg‘atish yoki uni rad etishda asosiy rol o‘ynaydi.[12]

IV. Muhokama qismi

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining Maxsus qismida ko‘zda tutilgan jinoyatlarni o‘rganish har bir holatning o‘ziga xosligi, ayblanuvchilarning darajasi, yetkazilgan zarar miqdoridan kelib chiqib amalga oshiriladi. Jinoyatlarni tahlil qilish murakkab jarayon bo‘lib, tergov jarayonini olib boradigan shaxsdan katta mas’uliyat va tajribani talab qiladi. O‘zganing mulkini o‘zlashtirish yoki rastrata yo‘li bilan talon-taroj qilish jinoyatini tergov qilish deganda esa, jinoyatchi tomonidan birovning mol-mulkini o‘zini yoki boshqa shaxslarning manfaatlariga xizmat qilish, shu orqali mazkur mulk egasi yoki boshqa egalarga zarar yetkazishdan iborat bo‘lgan, g‘arazgo‘ylik niyatlarida sodir etilgan qonunga xilof qilmishni aniqlash maqsadida qonunda nazarda tutilgan tergov harakatlarini o‘tkazish orqali haqiqatni aniqlash tushuniladi.[13] O‘zlashtirish yoki rastrata qilish yo‘li bilan talon-taroj qilish jinoyati, odatda, aybdorga ishonib topshirilgan mol-mulk yoki uning ixtiyorida bo‘lgan davlat mulki, xususiy yoki boshqa korxona mulklarini talon-taroj qilishga qaratiladi. Korxonalar va tashkilotlarning mansabdor shaxslari yoki boshqa xodimlari bo‘lgan jinoyatchilar o‘z g‘ayriqonuniy harakatlari natijasida talon-taroj qilinayotgan mol-mulkdan foydalanadilar, jinoyatni sodir etish uchun puxta tayyorgarlik ko‘rib o‘z kasbiy bilimlari va tajribasini ishga solib, u bilan zarur ishlab chiqarish operatsiyalarini amalga oshiradilar. Shu tariqa xususiy mulkdorning u boshqa odamga ishonib topshirgan mol-mulkni noqonuniy egalik qilish va birovlarining mulkiga o‘tkazib yuborishni nazarda tutadi. O‘zlashtirish yoki rastrata yo‘li bilan talon-taroj qilish jinoyatini tergov qilish O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi maxsus qismida nazarda tutilgan jinoyatlarni tadqiq qilishdan mutlaqo farq qiladi.[14] O‘zlashtirish yoki rastata yo‘li bilan o‘zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyatini tergov qilish jarayonida jinoyatchi shaxslar doirasining operativ harakatlarini o‘rganish, o‘zlashtirilgan yoki rastrata qilingan mulk va uning miqdorini aniqlash, jinoyat natijasida yetkazilgan zarar miqdorini hisoblash, mazkur jinoyat natijasida soxtalashtirilgan hujjatlarni to‘plash va fosh qilish, so‘roq qilish tergov jarayonining eng murakkab vazifalaridan biri hisoblanadi.

Qonunchilikka takliflar:

1. Tergovga qadar tekshiruv jinoyat protsessining, tergovning muhim tarkibiy qismi ekanligini hisobga olib, tergovga qadar tekshiruv o'tkazishning huquqiy asosi, prinsiplari, o'tkazuvchi organlar tasnifi, tergovga qadar tekshiruv o'tkazish asoslari, tergovga qadar tekshiruv o'tkazuvchi organ mansabdor shaxslarning huquq (vakolatlari) va majburiyatlarini o'z ichiga qamrab oluvchi "Tergovga qadar tekshiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun loyihasini yaratish lozimligi taklifini beramiz. Shuningdek, tergovga qadar tekshiruv tushunchasi, uni o'tkazish asoslari JPK da batafsil o'z ifodasini topmagan. Mazkur qonunchilik tartibi jinoyat qonunchiligi va tergov qilishdagi ahamiyati qonunning isbot qilish jarayonidagi ahamiyatida ko'rinadi.

2. O'zbekiston Respublikasi JPK 173-moddasida nazarda tutilgan ekspertiza tayinlash va o'tkazish shartligini nazarda tutuvchi normaga 10-band sifatida "o'zganing mulkini talon-taroj qilish bilan bog'liq ishlar yuzasidan ekspertiza tayinlash va o'tkazish shart" degan bandini qo'shish taklifini beramiz. Chunki, talon-taroj jinoyatlarini, xususan o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyatlari bo'yicha o'tkazilgan taftish natijasiga ko'ra, ishning ayrim holatlariga bog'liq ravishda ekspertiza tergov harakatlari o'tkazilmasligi mumkin. Shuningdek, JPK ning 173-moddasiga qo'shadigan bo'lsak, taftish natijasi borligi, uning to'g'ri yoki xato ekanligini aniqlash zaruriyati paydo bo'lib, ekspertiza tergov harakati doimiy xususiyat kasb etadi. Bugungi kunda, aynan mazkur jinoyatning ko'payib borayotgani, ekspertizaning bir qator turlaridan samarali foydalanilmayotganligi sababli, jinoyat natijasida yetkazilgan zararining hajmi to'liq aniqlanmagan. Davlat manfaati buzilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati bo'yicha ham ekspertiza tergov jarayonini o'tkazish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

V. Xulosa

Yuqoridagilardan xulosa qilib shuni aytish mumkinki, O'zbekiston Respublikasi JK 167-moddasida nazarda tutilgan o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan o'zlashtirish va mulkni talon-taroj qilish jinoyati bo'yicha olib borilgan tadqiqotimiz o'zining jinoiy-huquqiy jihatlari bilan bog'liq kvalifikatsiya muammosi, tergovni rejalashtirish va amalga oshirishdagi kamchiliklar va xatoliklar, shuningdek, tergov harakatlarini bajarayotganda diqqatga olinishi zarur bo'lgan jihatlarni ko'rsatmoqda.[15] Mazkur tadqiqot ishimizda o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyatining jinoiy-huquqiy jihatlari tahlil qilish jarayonida JK 167-moddasining JK 168, 169, 205-209, 228-moddalar bilan o'zaro farqli jihatlari va ularning kvalifikatsiyasidagi muammolar va so'roq qilishdagi kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy va nazariy asoslarimizni keltirib o'tdik. Mazkur tadqiqot ishimizda o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-taroj qilish jinoyati yuzasidan hujjatlarni ko'zdan kechirish, olib qo'yish, taftish, tintuv, so'roq qilish,

yuzlashtirish, ekspertiza kabi tergov harakatlarini tayinlash va o'tkazishda e'tibor berilishi lozim bo'lgan yangi, ilmiy asoslangan, boshqa ilmiy adabiyotlarda uchramaydigan, real amaliyotni kuzatish va tegishli huquqni muhofaza etuvchi organ xodimlari bilan bo'lgan o'rganish davomida ishlab chiqilgan nazariy tushunchalarni ishlab chiqdik.

Foydalanilgan manbalar/ Литература/References

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi -T. "O'zbekiston", 2017// [http:// constitution.uz/uz](http://constitution.uz/uz);
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksi// <https://www.lex.uz/acts/111460>;
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi // [https:// www.lex.uz/acts/111453](https://www.lex.uz/acts/111453);
4. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. T.; "Adolat"-2018-yil;
5. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. T.; "Adolat"-2018-yil;
6. Kriminalistika taktikasi: darslik / T.M.Mamatkulov, Sh.T.Djimanov, U.T.Turgunov va boshq. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2013. - 200 b.;
7. Jinoyatlarni tergov qilishning metodikasi: O'quv qo'llanma/ R.R.Shakurov, Sh.T.Djumanov, N.Toshtemirov, D.R.Turaeva, O.D.Allanazov. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2013. -200 b.;
8. Kriminalistika: Darslik T.B. Mamatkulov, Sh.R.Astanov va boshq. - -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2015. -457 b.;
9. Джуманов Ш.Т. Криминалистика: Учебник. -Т.: Академия МВД Республики Узбекистан, - 2017. -476 стр.;
10. Rustambev M.X., Norboev A. Kriminalistika (sxemalar). O'quv qo'llanma. - T.: TDYuI, 2002. -62 b.
11. Kriminalistika: Uchebnik. / Zakurlaev A., Bazarova D.idr. - T.: TDYuU, 2016. - 533 str.
12. Kriminalistika. Darslik 1-jild. -T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. -447 b.;
13. Kriminalistika. Darslik 2-jild. -T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. -365 b.;
14. Mamatkulov T.B., Astanov I. Va boshq. Kriminalistika: Darslik. - T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2015. -B. 498;
15. S.A.Otaxo'jayev, O.Ch.Xoliqov. Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar bo'yicha sud ekspertizalarini tayinlash va o'tkazish. Xizmatga foydalanish uchun. T:2005-yil.